

Fokus på läsning och skrivning: forskning, undervisning och stöd i praktiken - forskning och evidensbaserade metoder för att främja läsning och skrivning i finlandssvenska skolor

Läs- och skrivförmåga utvecklas tidigt och påverkas av flera samverkande faktorer. Ny finlandssvensk forskning lyfter fram hur fonologisk medvetenhet, benämningshastighet och motivation samspelar med effektiva stödinsatser – från systematiska kartläggningar till digitala övningar som Spel-Ett – för att säkra jämlika förutsättningar för alla elever.

Aktuell forskning

Resultat från internationella studier som PISA (åk 9) och PIRLS (åk 4) samt finländska longitudinella projekt, bland annat NCU och ILS, visar att läsprofilen ofta etableras redan i årskurs 1 och sedan förblir förhållandevis stabil genom grundskolan. Finländska data bekräftar att cirka en tredjedel av eleverna uppvisar låg läsförmåga redan i de tidiga skolåren, medan drygt hälften presterar på medelnivå och knappt en sjättedel når hög nivå.

Nyckelfaktorer i läsutvecklingen

Forskningen indikerar att tvåspråkiga elever kan uppnå likvärdiga eller till och med bättre läsresultat än enspråkiga jämnåriga när bokstavskunskap och RAN beaktas. Tidig kartläggning är dock avgörande för att identifiera eventuella hinder inom båda språken. **Fonologisk medvetenhet och bokstavskännedom** utgör grunden för att avkoda skriven text och är starkt kopplade till den tidiga läsutvecklingen. **Benämningshastighet** (RAN) och **ett rikt ordförråd** har visat sig vara viktiga prediktorer för läsflyt och läsförståelse. God **hörförståelse och metakognitiva strategier** stöder elevernas förmåga att tolka texter och reflektera över sitt eget läsande. **Hemmets läsvanor** samt **elevens egen motivation** spelar en avgörande roll för att skapa en positiv läsutveckling.

Systematisk identifiering av svårigheter

Välgrundade test med finlandssvenska normer – såsom ILS för kartläggning av avkodning, rättstavning och läsförståelse samt SSB och VBT för benämningsförmåga – ger läraren

tillförlitliga percentil- och staninevärden. Rekommendationen är att screena elevers läs- och skrivförmåga minst två gånger per läsår under lågstadiet.

Lässtöd i praktiken

Effektivt stöd kombinerar intensiva, strukturerade insatser med kontinuerlig uppföljning. RTI-modellen fungerar som ram: allmän undervisning (nivå 1), riktade smågruppsinsatser (nivå 2) och individuell specialundervisning (nivå 3).

- Automatisering och prosodi tränas genom upprepade läsning (t.ex. rallyläsning, minutläsning) med tydlig handledning.
- Spel-Ett Läsflyt och andra digitala verktyg ger motiverande repetition av högre frekventa ord.
- Morfologisk träning – fokus på stammar och ändelser – stöder ortografisk läsning, framför allt för elever med fonologiska svårigheter.
- Lärarledd modellering av strategier före, under och efter läsning (t.ex. Reciprocal Teaching) främjar djup förståelse och metakognition.

Skrivutveckling och stöd

Skrivning kräver ett samspel mellan finmotorik, rättstavning och textstruktur. Strukturerade övningar i handskrift, stavningsregler och planering av text (t.ex. tankekartor) är avgörande. Parallella processer mellan läsning och skrivning innebär att förbättrad handskrift gynnar bokstavsigenkänning och läsinlärning.

Samundervisning

Olika former av samundervisning – alternerande, parallell, stations- och teamundervisning – möjliggör flexibla grupperingar där elever får skräddarsytt stöd jämte ordinarie undervisning.

Slutsats

Genom kombinationen av forskningsbaserad kartläggning, elevcentrerade stödstrategier och kontinuerlig uppföljning kan skolor skapa hållbara strukturer för att främja läs- och skrivutveckling hos alla finlandssvenska elever.

Läs mera

Bulletin-artikel om ILS-projektet: https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2019/05/bulletin_sve_2019_06_projektet_ils_inlarning_och_stod_i_finlandssvenska_skolor_och_daghem.pdf

SSB & VBT: två nya benämningstest för finlandssvenska 6–12-åringar:

[https://bulletin.nmi.fi/wp-](https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2019/05/bulletin_sve_2019_08_ssb_och_vbt_tva_nya_benamningstest_for_finlandssvenska_6_12_aringar.pdf)

[content/uploads/2019/05/bulletin_sve_2019_08_ssb_och_vbt_tva_nya_benamningstest_for_finlandssvenska_6_12_aringar.pdf](https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2019/05/bulletin_sve_2019_08_ssb_och_vbt_tva_nya_benamningstest_for_finlandssvenska_6_12_aringar.pdf)

ILS – ett nytt finlandssvenskt material för kartläggning av läsning och skrivning:

[https://bulletin.nmi.fi/wp-](https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2019/05/bulletin_sve_2019_09_ils_ett_nytt_finlandssvenskt_material_for_kartlaggning_av_lasning_och_skrivning-1.pdf)

[content/uploads/2019/05/bulletin_sve_2019_09_ils_ett_nytt_finlandssvenskt_material_for_kartlaggning_av_lasning_och_skrivning-1.pdf](https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2019/05/bulletin_sve_2019_09_ils_ett_nytt_finlandssvenskt_material_for_kartlaggning_av_lasning_och_skrivning-1.pdf)